

11/03 - V1

Nationaal Coördinator
Terrorismebestrijding en Veiligheid
Ministerie van Justitie en Veiligheid

Maatschappelijk Beeld en Uitvoeringstoets

NCTV

Maatschappelijk Beeld - Selectie signalen uit de samenleving (SCP)*

Geen nieuwe signalen ten opzichte van eerdere reflecties van 11 februari jl.

Reflectie 11 februari 2022

- Een aantal groepen in de samenleving blijkt harder te zijn geraakt door de coronacrisis dan andere groepen. De verschillen namen op diverse gebieden toe, zoals in arbeid, inkomen, scholing, eenzaamheid en welbevinden. De impact van de coronacrisis versterkt bovendien kwetsbaarheden die we als samenleving daarvoor al hadden en hebben gesignaleerd.
- Er zijn veel zorgen over de gevolgen van de crisis voor jongeren en jongvolwassenen. Veel maatregelen grijpen in op de kern van hun sociale leven, terwijl contacten met leeftijdsgenoten juist voor hen belangrijk zijn vanwege de ontwikkeling van hun identiteit. Bij hen zien we een afname in het psychisch welbevinden en een hoog percentage met enige tot sterke eenzaamheidsgevoelens. Langdurige eenzaamheid kan leiden tot psychische klachten.
- Jongeren zijn kwetsbaar vanwege hun kans op eenzaamheid en een grotere kans op werkloosheid. Dat laatste geldt ook voor laagopgeleiden en voor mensen van niet-westerse herkomst.
- Er is nog veel onduidelijk over de (langdurige) gevolgen van de coronacrisis.
- De sociaal-maatschappelijke gevolgen van de crisis – zoals een lager psychisch welbevinden, eenzaamheidsgevoelens en opgelopen schulden - herstellen zich minder snel dan de besmettingscijfers. Het is belangrijk de ontwikkeling in sociaal-maatschappelijke effecten in het oog te houden.
- Het sociaal vertrouwen is na een kleine opleving aan het begin van de coronacrisis, al in de zomer van 2020 iets gedaald en sindsdien stabiel en weer terug rond het niveau van voor de coronacrisis.
- Ook het politiek vertrouwen was hoog aan het begin van de crisis, maar is daarna sterk gedaald. Het vertrouwen in de politiek was laag in oktober 2021, en daarnaast maken burgers zich zorgen over onder andere corona, stijgende prijzen, de woningmarkt en een toenemende tweedeling in de maatschappij.
- Uit onderzoek van het SCP blijkt dat het coronabeleid niet de enige verklarende factor is voor afnemend vertrouwen in de politiek en draagvlak voor beleid. Al voor de zomer constateerden wij dat ook de nasleep van de Toeslagenaffaire, discussies over de Nederlandse bestuurscultuur na de verkiezing van de nieuwe Tweede Kamer en opvattingen over het trage formatieproces daarvoor zwaarwegende verklaringen zijn.
- Verschillende onderzoeken hebben laten zien dat mensen het steeds lastiger vinden om te begrijpen waarom sommige gedragsregels in de ene situatie wel gelden en in de andere situatie niet.
- Heldere en transparante communicatie en toegankelijke informatievoorziening is belangrijk voor draagvlak in de samenleving, vertrouwen in instituties.
- Het blijft tevens belangrijk het doel en de effectiviteit van bestaande of nieuwe maatregelen helder te onderbouwen. Daarbij dienen alle afwegingen bij de keuzes inzichtelijk te zijn, ook inzichten over gedrag en samenleving, zeker als effectiviteit van maatregelen onzeker is. Deze informatie moet voor iedereen te begrijpen en toegankelijk zijn en moeten mensen de kosten van eventuele maatregelen ook kunnen dragen. Als dit niet het geval is kan dit het draagvlak voor beleid ondermijnen en kan toenemend onbegrip maatschappelijke tegenstellingen verscherpen.
- We wijzen tevens op de risico's van stigmatisering van groepen die in crisissituaties ontstaat.

* Zie [SCP Dossier maatschappelijke effecten corona](#) ; [SCP adviesbrief Bouwstenen voor Sociaal Herstel](#) ; [Briefadvies Planbureaus Een doorstart voor de samenleving](#); <https://www.rivm.nl/gedragsonderzoek/maatregelen-welbevinden/welbevinden-en-leefstijl>

Hoofdpijnen Sociaal Maatschappelijke en Economische Reflectie Trojka op maatregelen

Hoofdboodschap 1: Het loslaten van 1G heeft vanuit SME-perspectief meerwaarde.

- De inzet van CTB heeft economische en maatschappelijke kosten, in de vorm van een beperking van de bewegingsvrijheid, een lagere omzet voor ondernemers doordat klanten wegblijven en hoge budgettaire kosten. De kosten voor testen-voor-toegang worden door de overheid gedekt. De afgelopen weken heeft Testen voor Toegang circa €5 mln per week gekost (incl. aankoop testen).
- Voor het draagvlak van de inzet van CTB is het van belang om het instrument ook niet langer in te zetten dan epidemiologisch noodzakelijk. Het is verstandig om het CTB in de gereedheidskist te houden: bij een epidemiologische opleving zijn de SME-effecten van de inzet van CTB kleiner dan van sluiting en steun.

Hoofdboodschap 2: Het huidige quarantaine- en isolatiebeleid gaat gepaard met aanzienlijke SME-kosten door personeelsuitval. Daarnaast brengt het testbeleid hoge kosten met zich mee.

- Het huidige quarantaine- en isolatiebeleid leidt tot SME-schade door ontwrichtende personeelsuitval. Zo rijden treinen niet volgens reguliere dienstregeling, is er sprake van uitval van onderwijs en zijn winkels en horecazaken soms gedwongen hun deuren te sluiten.
- Het testbeleid (inclusief het bron- en contactonderzoek, BCO) leidt tot hoge budgettaire kosten (tientallen miljoenen per week in de afgelopen weken). Zelftesten vormen bovendien een goedkoop alternatief. Afschaling moet daarom overwogen worden. Wel is van het van belang om snel op te kunnen schalen indien de epidemiologische situatie verandert. Ook moet er nagedacht worden hoe het afschalen van het testbeleid zich verhoudt tot de mogelijkheid om in de toekomst het CTB te herintroduceren. Het afschalen van het testbeleid kan immers gevolgen hebben voor het afgeven van herstelbewijzen.
- Duidelijke overheidscommunicatie is van belang bij het onderscheid tussen een plicht en advies om verwarring te voorkomen. Dit geldt voornamelijk met het thuisblijven bij klachten en het dragen van een mondkapje.
- Het loslaten van het thuiswerkadvies en overschakelen op hybride werken is wenselijk. Het is aan werkgevers en werknemers om in goed onderling overleg te bepalen hoeveel er op locatie en thuis gewerkt wordt.

Hoofdboodschap 3: Inreismaatregelen zijn een beperkende factor voor reizigers wanneer zij naar Nederland willen reizen. In de huidige situatie wordt aanvullend op een vaccinatie- of herstelbewijs ook een testbewijs gevraagd van inkomende reizigers. Dit is niet proportioneel bij een hoge besmettingsgraad en lage ziektelast. Daarnaast is het van belang dat de inreismaatregelen zo eenduidig mogelijk zijn voor alle reizigers.

- Momenteel gelden voor derdelanders strengere maatregelen dan voor reizigers vanuit binnen de EU/Schengen. Het is wenselijk om geen onderscheid meer te maken tussen deze groepen.
- Het versoepelen van de inreismaatregelen voor derdelanders heeft een positief effect op het vrije reizen en daarmee ook op de sectoren die belang hebben bij toerisme.

Hoofdlijnen Sociaal Maatschappelijke Reflectie SCP op maatregelen

Thuiswerken en overige versoepelingen

- Uit de meest recente meetronde van de RIVM Corona Gedragsunit eind januari blijkt dat de respondenten een afname ervaren in hun sociale contacten en de kwaliteit daarvan. 55% van de respondenten mist het om familie en vrienden in het echt te zien. Dat is een stijging van 9 procentpunt t.o.v. de vorige meting.
- Eind 2021 werkte 57% van de werknemers uitsluitend op locatie, 18% zowel thuis als op locatie en 25% uitsluitend thuis, zo blijkt uit onderzoek van TNO. Vooral werknemers in de financiële dienstverlening, de ICT en het openbaar bestuur werkten (deels) thuis. 13% van de thuiswerkers voelt zich sterk eenzaam.
- Sociaal contact speelt een belangrijke rol in het welbevinden van mensen. Op bezoek gaan bij elkaar biedt ontspanning als tegenwicht tegen dagelijkse verplichtingen, verdrijft gevoelens van eenzaamheid en heeft ook de functie van sociale steun.
- Gevoelens van eenzaamheid en een lager psychisch welbevinden bewegen mee met de strengheid van maatregelen. Uit cijfers van de RIVM Corona Gedragsunit blijkt dat zowel het aandeel respondenten met een laag psychisch welbevinden als het aandeel mensen dat matige tot sterke eenzaamheid ervaart de afgelopen weken weer is toegenomen, met name onder jongeren en jong volwassenen.
- De voorgestelde versoepelingen in geldende adviezen komen tegemoet aan de ruimte die nodig is voor participatie en welbevinden.

Hoofdlijnen Uitvoeringstoets

Hoofdlijnen Uitvoeringstoets: Uitvoering en Handhaving Rijk

Huidige context

- De aanwezigheid van anti-overheidssentiment blijft onverminderd van toepassing maar de thematiek waarvan de doelgroepen zich in hun uiting daarvan bedienen wordt niet of nauwelijks meer door coronamaatregelen gevoed.

Voorgenomen versoepelingen

- Er worden geen uitvoeringsproblemen verwacht.

**Input afkomstig van:
Nationale Politie, OM en
Boa's (rijk)**

Hoofdlijnen Uitvoeringstoets: Uitvoering en Handhaving Lokaal

- De VNG benadrukt dat de uitleg van de basismaatregelen belangrijk blijft. Goede en heldere communicatie en informatievoorziening helpt mee in het draagvlak en de naleving van deze basismaatregelen.
- De VNG adviseert om oog te houden voor de kwetsbaren in de samenleving die vanwege het versoepelen van de maatregelen niet kunnen of durven deelnemen aan de samenleving.
- De VNG vraagt aandacht voor de sociaal- maatschappelijke en economische gevolgen van de crisis. Een aantal groepen en sectoren zijn hard geraakt. De effecten daarvan zullen nog lang doorwerken.
- De VNG verzoekt duidelijkheid over de verlenging van de Tijdelijke wet maatregelen. Als er in de nabije toekomst opnieuw maatregelen moeten worden genomen door een opleving van het virus, dan dient hiervoor een wettelijke basis te zijn.

Hoofdlijnen Uitvoeringstoets: Juridisch (VR)

- De VR's benadrukken dat over de inwerkingtredingsdata van de versoepelingen duidelijk moet worden gecommuniceerd.
- Daarnaast vragen de VR's aandacht voor een heldere communicatie ten aanzien van de stijgende cijfers in samenhang met de versoepelingen.
- De VR's verwachten dat deze versoepelingen het beeld kan oproepen dat het virus 'weg' is, wat mogelijk gevolgen kan hebben voor de testbereidheid en vaccinatiebereidheid van mensen.
- Daarnaast benadrukken de VR's dat oog moet worden gehouden op kwetsbaren die vanwege versoepelingen minder durven/kunnen.
- De VR's spreken de behoefte uit naar een landelijke leidraad voor werkgevers indien het thuiswerkadvies wordt opgeheven met aandacht voor de arbo-plichten om een veilige werkplek te garanderen in relatie tot de versoepelingen.
- Ten slotte vragen de VR's aandacht voor het perspectief, de verwachtingen voor het najaar en de daarbij behorende regelgeving.

Hoofdlijnen Uitvoeringstoets: Inspecties

- De Nederlandse Arbeidsinspectie voorziet geen problemen voor de uitvoering als er verder versoepeld wordt.
- De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd geeft aan dat de continuïteit van de zorg een aandachtspunt is, loslaten van de maatregelen kan leiden tot een verdere toename in het aantal besmettingen (en daarmee uitval) van zorgmedewerkers. Het blijft van belang om dit mee te wegen.

Hoofdlijnen Uitvoeringstoets: Gedrag

Kernboodschap en recent onderzoek

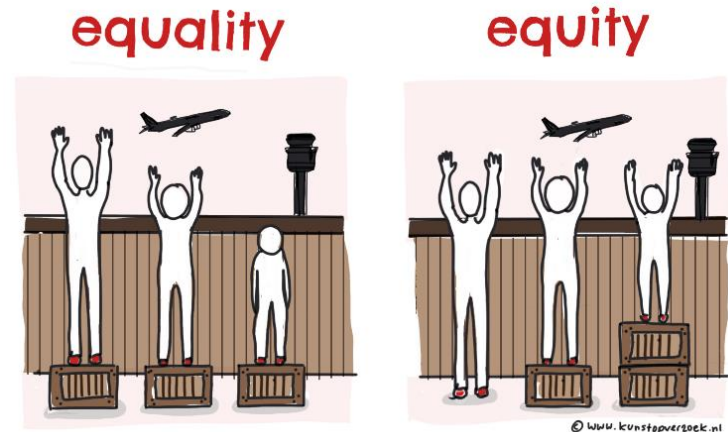
Recente bevindingen onderzoek: in een scenario waarin de pandemische situatie relatief rustig is...

- ...zijn voor burgers de belangrijkste doelen van het coronabeleid: 1. voorkomen overbelasting van de zorg en uitstel van reguliere zorg, dan: 2. zorgen dat mensen met een kwetsbare gezondheid alsook kinderen/jongeren zoveel mogelijk hun leven kunnen leiden als voor de crisis, en iedere persoon recht houdt op de eigen vrijheid; en dan 3. Voorkomen van ooit weer strenge maatregelen, niet teveel belastinggeld aan de crisis uitgeven, en maatregelen zoveel mogelijk afstemmen met omliggende landen.
- ... is er onder burgers met name draagvlak voor de maatregelen: 1. Vaak handen wassen, ventileren en thuisblijven bij klachten, daarna voor; 2. Geen handen schudden, quarantaine na nauw contact, deels thuiswerken als dat kan, en daarna voor; 3. Geheel thuiswerken, mondkapjes OV & publieke binnenruimte, 1.5m afstand houden, 3G bij horeca, cultuur en grote evenementen.

Kernbevindingen

- In een fase waarin de cijfers en (ervaren) dreiging omlaag gaan en maatregelen worden versoepeld, is het des te belangrijker om in communicatie heel goed te onderbouwen wat het belang is van maatregelen die nog wél moeten blijven: Wat gaan die bijdragen aan de beleidsdoelen? Waarom is naleving daarvan proportioneel t.o.v. de inspanningen die hiervoor nodig zijn en mogelijke nadelen (bijv. Openhouden van de samenleving kan conflicteren met thuisblijven bij klachten en na positieve zelftest bij hoge infectiedruk). En waarom zijn er verschillen in maatregelen tussen vergelijkbare landen (indien aanwezig).
- Als de regie voor naleving bij de burger en maatschappelijke organisaties (zoals werkgevers, ondernemers en sportverenigingen) gelegd gaat worden (zoals 'zelf testen-zelf traceren- zelf isoleren' zonder tussenkomst van de GGD), vraagt dat om in eerste instantie een actieve, informerende, faciliterende en begeleidende rol van de overheid.
- Goed onderbouwde communicatie is belangrijk voor draagvlak en naleving – ook met oog op mogelijke opleving van het virus in het najaar. Het is echter *geen een magic bullet*. Gedrag en naleving wordt in hoge mate beïnvloed door ondersteuning en voorzieningen (bijv. thuiswerken of thuis onderwijs volgen bij klachten), of normen en sociale controle (bijv. werkgevers en onderwijs verwachten van werknemers en studenten zelftesten bij klachten en anders isolatie). Communicatie is dus op zichzelf niet voldoende bij de overdracht van regie naar de bevolking.

- Het idee van equity (sommige groepen hebben meer steun nodig dan andere om hetzelfde te kunnen doen) en maatwerk is hierbij van belang. Niet alle organisaties en mensen hebben gelijke vaardigheden en middelen, en lopen zonder maatwerk extra gezondheidsrisico.
- Mensen met een kwetsbare gezondheid blijven redenen houden om zich extra te willen beschermen. Ook aandacht & ondersteuning voor hen blijft belangrijk.

Hoofdlijnen Uitvoeringstoets: Gedrag

Uitvraag maatregelenpakket

Alles versoepelen behalve:

Basismaatregelen: thuisblijven en zelftesten bij klachten, isolatie, hygiënemaatregelen, ventilatie

- In een scenario waarin de pandemische situatie relatief rustig is, is er veel draagvlak voor aanhouden van deze basismaatregelen, maar uiteraard niet bij iedereen.
 - Houd rekening met verschillen in mogelijkheden tussen subgroepen in de bevolking om de basismaatregelen na te leven, bijv. de groep met minder gezondheidsvaardigheden. Biedt zonodig extra ondersteuning om bijvoorbeeld een zelftest uit te kunnen voeren.
- Maak duidelijk wat het doel is van beleid (bijv. virus circulatie remmen) en wie welke rol speelt bij de uitvoering van dit beleid (wie wat waar wanneer): burger, werkgever, ondernemen, sportvereniging, etc. En: hoe gaat de overheid dat ondersteunen en faciliteren?
 - Bijvoorbeeld: hoe gaan werkgevers bevorderen en ondersteunen dat werknemers thuis kunnen blijven bij klachten en hoe kunnen scholen online onderwijs blijven aanbieden voor leerlingen die (mogelijk) geïnfecteerd zijn.
 - Ongeveer de helft van de mensen test bij de GGD en bijna iedereen doet bij een positieve uitslag van een zelftest een confirmatie test. Mocht de GGD wegvallen en de regie bij de burger komen: Hoeveel mensen blijven dan testen? Hoe gaat het traceren plaatsvinden?
 - Bij het zo mogelijk wegvallen van de GGD teststraat zullen burgers ook zelf hun contacten moeten informeren na een positieve zelftest. Kan de overheid dit ondersteunen bijvoorbeeld door de coronamelder-app na een zelftest in werking te laten treden of wordt deze app opgeheven?

Inreis-maatregelen voor personen zonder vaccinatie en of herstelbewijs (test-, herstel-, of vaccinatiebewijs verplicht voor inreis naar Nederland)

- Indien hiervoor wordt gekozen, leg goed uit waarom deze inreis-maatregelen blijven bestaan terwijl alle andere maatregelen afgeschaald zijn, iedereen zonder '1 of 3 G' naar grote evenementen kan, en er geen gevaarlijke variant in opkomst is.
- Overweeg laagdrempelig aanbieden van vaccinatie voor inreizigers die nog niet gevaccineerd zijn.

Nota bene – het bovenstaande moet ook in het licht van de veranderende wereld worden gezien. Het uitbreken van de oorlog in Oekraïne vraagt ook om aangepaste communicatie-inzet inzake de pandemiebestrijding.

Hoofdlijnen Uitvoeringstoets: NKC

Kernpunten

- De laatste ronde versoepelingen is door de samenleving snel overgenomen.
- Ook voor verdere versoepelingen is er draagvlak.
- Maar voor mensen die zorgen hebben over hun gezondheid blijven de zorgen over corona groot. Voor deze groep wordt het steeds ingewikkelder. Extra communicatieve aandacht voor deze groep is nuttig.

Algemeen

- De versoepelingen van 15 februari hebben geleid tot veel meer contacten. Na Carnaval en wintersport zijn ook het aantal besmettingen sterk toegenomen.
- Veel mensen zijn nu besmet en of zitten in quarantaine thuis, maar de instroom in de ziekenhuizen is relatief laag. Dat beeld komt ook nadrukkelijk terug in de media.
- Het belangrijkste effect van het hoge aantal besmettingen is nu het hoge ziekteverzuim en dat heeft impact op alle sectoren.
- Een deel van de samenleving zal het ook spannend vinden. Zeker als dit mensen betreft die zorgen hebben over hun gezondheid en bij wie een besmetting grotere gevolgen kan hebben.

Opiniebeeld (peiling 5-6 maart, Motivaction)

- 45% van de Nederlanders vindt dat het tijd wordt om alle maatregelen en adviezen los te laten.
- 58% is er voorstander van om alle huidige maatregelen en adviezen gelijkmatig af te schalen. Er is ook een relatief grote groep die vindt dat de resterende maatregelen in één keer kan worden afgeschaald.
- Circa de helft van de respondenten vindt het veilig om de huidige maatregelen en adviezen te laten vervallen. Daarnaast vindt circa één op de vier het onveilig als deze zouden vervallen. Ongeveer een kwart is neutraal.
- Tussen 65% en 70% geeft aan zelftest te zullen doen, thuisblijven of contact te vermijden bij klachten.

Adviezen

- Het huidige thuiswerkadvies, het quarantaineadvies en het isolatieadvies zijn nog de zwaarste beperkingen die nu gelden. Het intrekken van het thuiswerkadvies en het quarantaineadvies zijn uitlegbaar en kunnen rekenen op draagvlak. Om ook draagvlak te hebben voor het intrekken van het isolatieadvies is een goede motivatie noodzakelijk.

- De hygiënemaatregelen en het frisse luchtdadvies blijven in stand. Dit is uitlegbaar. Het is noodzakelijk om hier ook voor langere tijd over te blijven communiceren.
- Mensen die zich zorgen maken over hun gezondheid hebben wel behoefte aan extra handvaten om toch veilig te kunnen participeren in de samenleving. Hiervoor is extra communicatie nodig. Daarbij is het ook belangrijk dat het kabinet aan de rest van de samenleving oproept om keuzes van deze groep te respecteren (denk bijvoorbeeld aan het verzoek van deze groep om voor een bezoek een zelftest te doen).

Mondneusmaskers OV en vliegvelden

- Naleving van het gebruik van mondneusmaskers in en rond het OV en op vliegvelden is redelijk goed. Maar de naleving staat in toenemende mate onder druk, OV-bedrijven dringen aan op het loslaten van deze maatregel. Er lijkt voldoende draagvlak om dat ook te doen.
- Als vliegvelden en luchtvaartmaatschappijen straks zelf keuzes kunnen maken in het al dan niet verplichten van mondneusmaskers zijn zij ook verantwoordelijk voor het goed communiceren waar het wel of niet verplicht is.

Inzet coronatoegangsbewijs (CTB)

- Het CTB is nog maar bij een beperkt aantal locaties vereist (1G bij onder meer nachtclubs en een deel van de grotere ongeplaceerde evenementen). Hiermee wordt nog maar een beperkt deel van de samenleving geraakt.
- Het opheffen van het CTB is uitlegbaar en kan rekenen op draagvlak.
- Het is voor de communicatie relevant dat de app nog steeds nodig is met oog op gebruik bij internationale reizen en meerdere landen in Europa eisen nog wel een QR-code voor toegang tot bijvoorbeeld horecalocaties.

Behoud resterende reisbeperkingen

- De resterende reisbeperkingen (test/vaccinatieverplichting bij reizen van en naar het buitenland) hebben maar beperkte impact op het leven van de meeste mensen. Met oog op het ontstaan van nieuwe varianten is het behoud van reisbeperkingen goed uitlegbaar.
- Een deel van de landen zullen wel herstelbewijzen dan wel recente vaccinaties eisen. Met oog op de zomervakantie is het wel noodzakelijk om hiervoor faciliteiten te houden. Als testen en (reizigers)coronavaccinatie niet meer mogelijk zijn, dan kan dat leiden tot verminderd draagvlak voor het coronabeleid.